

Tres iniciatives d'economia social per superar la precarietat del sector de les cures

La Fundació Surt, Mujeres Pa'lante i Cuidem Lluçanès s'enfronten al poc valor que socialment es dona a les cures i a la competència del treball submergit

Beatriz Morán, treballadora de Mujeres Pa'lante | Adrià Costa

¿Quan parlem de cures parlem d'un eix que travessa les dones totalment?, afirma Ester Ramos, cap de l'àrea d'empoderament econòmic de la Fundació Surt (<https://www.surt.org/>). Es tracta d'una entitat que va néixer fa 25 anys i que, des de l'economia social i solidària, treballa els processos d'empoderament de les dones en l'àmbit personal, comunitari i sociopolític. ¿Tenim una llarga trajectòria feminista i de defensa dels drets de les dones, i també treballem l'àmbit de les cures?. [noitext]

En un principi, afirma Ramos, el concepte de les cures era revolucionari perquè finalment es parlava del treball reproductiu o treball domèstic, és a dir, de totes aquelles tasques realitzades en l'àmbit privat i, en general, feminitzades, no remunerades i socialment infravalorades, que no són considerades treball ni per les persones que les realitzen ni pel sistema econòmic vigent. ¿Ara, però, només es parla de necessitats bàsiques, de l'atenció a la dependència, que és molt necessària però que ja estava visibilitzada i ja tenia mercat. Hi ha tota una altra part, que és la revolucionària i de la qual no es parla, que té a veure amb les necessitats emocionals, biològiques i de salut de les persones, amb l'autocura, amb la cura dins les entitats, etcètera?.

Sessió de treball al voltant del suport entre dones organitzada per la Fundació Surt. Foto: Meritxell Rigol, Fundació Surt

El perfil de persona que atén la fundació és molt divers i, majoritàriament, es tracta de dones que es troben en situacions de vulnerabilitats, un percentatge molt alt de les quals es dedica al treball de cures i de la llar. Ramos destaca que, tot i que, d'una banda, tenen dones especialitzades en un servei d'atenció no valoritzat i que podria sortir al mercat i, de l'altra, una població envellida que necessita ser atesa, és molt difícil generar cooperatives de tot això, i més en un sector com el de les cures, en què la gent no està acostumada a pagar.

La Fundació Surt també té programes de sensibilització de la situació de les cures en l'àmbit personal. Tenim un programa d'informació i d'orientació per a dones migrades perquè entrin en el mercat laboral, però la principal dificultat és que moltes no poden deixar d'atendre la família. A través d'un altre grup, Dones en cura, les participants poden compartir com se senten en aquesta situació, treure l'angoixa que els genera i preguntar-se què passaria si el temps que dediquen al treball de cures el dediquessin a altres coses. Segons Ramos, la principal funció de la fundació és, doncs, impulsar processos d'empoderament personal i de sensibilització comunitària a través dels quals les dones identifiquen la tasca reproductiva que porten a terme i que ningú no està valoritzant.

Un d'aquests processos de sensibilització comunitària es va portar a terme a través del projecte Raval té cura (<http://ravaltecura.blogspot.com/>), que tenia per objectiu visibilitzar la situació de les cures d'aquest barri del centre de Barcelona, que és on s'ubica la fundació. Les persones de fora de l'economia social i solidària no coneixen el concepte i el primer pas va ser explicar de què parlem quan parlem de cures, afirma Ramos. D'aquesta manera, els participants van poder veure que hi ha persones que treballen gratis per a ells i les dones també es van adonar del temps que dediquen a les cures.

Una de les activitats d'empoderament comunitari impulsada per la Xarxa Antirumors de Barcelona en col·laboració amb la Fundació Surt. Foto: Meritxell Rigol, Fundació Surt

Ramos destaca la importància de les cures dins les entitats d'economia social i solidària, i el concepte d'entitats habitables: ?Hi ha entitats molt grans, d'àmbit estatal, molt solvents i amb molta experiència, que te'n faries creus. El discurs cap enfora és molt clar, però portes endins hi ha molt per fer?. Segons Ramos, no és fàcil tot i haver-hi predisposició, com és el cas de la fundació, amb una direcció formada per dones i un equip majoritàriament femení: ?Imagina't en entitats en què no hi ha dones a la direcció i que no tenen un discurs tan clar. No és que no es faci sinó que hi ha resistències per fer-ho?.

Els homes dediquen de mitjana 2 hores i mitja diàries a tasques relacionades amb la llar i la família; les dones quasi el doble

Segons l'última enquesta de l'ús del temps de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) (<https://www.idescat.cat/pub/?id=eut&n=949>) , els homes dediquen de mitjana dues hores i 35 minuts al dia a tasques relacionades amb la llar i la família, en comparació a les dones, que n'hi dediquen pràcticament el doble, quatre hores i 14 minuts. Ramos afirma que no es pot pretendre que les dones tinguin més presència en les entitats d'economia social i solidària, tot i que són les que hi tenen més pes, si encara no hi ha la responsabilitat compartida dins dels domicilis: ?Et diuen que en l'estructura de determinada entitat no hi ha dones, i quan els preguntes a quina

hora fan les reunions, et contesten que a dos quarts de nou del vespre?.

El cooperativisme en el sector del treball de cures i de la llar

Segons Sandra Ezquerro, directora de la Càtedra Unesco, Dones, Desenvolupament i Cultures de la Universitat de Vic (<https://www.uvic.cat/catedra-unesco>), des de l'economia social i solidària s'estan desenvolupant iniciatives econòmiques que promouen les cures o que treballen en aquest àmbit. Tot i així, ¿el que indiquen els estudis és que les dificultats per participar en el mercat laboral productiu i garantir la responsabilitat tant de la cura com de l'autocura també existeixen en l'economia social i solidària?.

El 2016, Sandra Ezquerro i Elba Mansilla, experta en economia feminista i sòcia de la cooperativa La ciutat invisible (<https://www.laciutatinvisible.coop/>), van presentar l'informe *Economia de les cures i política municipal: cap a una democratització de la cura a la ciutat de Barcelona* (http://ajuntament.barcelona.cat/tempsicures/sites/default/files/economia_i_politica_13.pdf). L'informe va generar tot un procés impulsat per l'Ajuntament de Barcelona que va resultar en un conjunt de propostes, recomanacions i actuacions recollides a la Mesura de Govern per una Democratització de la Cura (https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2017/06/05124906/MGDCures_web.pdf). En l'elaboració de la Mesura van participar-hi entitats de l'economia social i solidària referents en la matèria, com la Fundació Surt o Mujeres Pa'lante (<http://www.mujierespalante.org/>), ambdues membres del Consell Municipal d'Immigració de Barcelona (<https://ajuntament.barcelona.cat/consell-municipal-immigracio/ca>).

Dones participants en el programa de reincorporació laboral de la Fundació Surt. Foto: Meritxell Rigol, Fundació Surt

Mujeres Pa'lante (<http://www.cooperativamujerespalante.org/>) és, d'una banda, una cooperativa que ofereix serveis d'atenció domiciliària, de càtering i de costura i, de l'altra, una associació que es

dedica a acompanyar dones en temes legals, laborals, psicològics, etc. ?A la cooperativa hi ha dones, sobretot migrants, que hem atès a través de l'associació i que han volgut formar part de la cooperativa?, explica Norma Véliz, sòcia de Mujeres Pa'lante.

Segons les xifres de l'Enquesta de Població Activa (EPA), hi ha un total de 105.200 persones que treballen amb afiliació al sistema especial de la llar. D'aquestes, 65.000 no tenen la nacionalitat espanyola i entre 35.000 i 43.000 es troben en situació d'economia submergida. ?Ara mateix, el treball de cures el fan majoritàriament dones migrants. Nosaltres motivem les companyes perquè se segueixin formant o perquè homologuin els títols dels estudis fets als seus països d'origen, però és un tràmit llarg i al qual han de dedicar molt de temps?, afirma Véliz.

L'associació Mujeres Pa'lante atén més de 800 dones l'any i el 80% són treballadores de la llar. ?Hi ha famílies que, a l'hora de contractar els serveis de la cooperativa, ens demanen dones sense papers per pagar-los menys?, explica Véliz, que deixa clar que totes les treballadores de l'entitat cobren el mateix. Afegeix que es tracta d'un sector que arrossegava estereotips socials i amb una competència molt gran a causa del treball irregular i precari: ?Hi ha companyes que cobren 400 euros perquè tenen una necessitat molt urgent i estan disposades a cobrar això, a més del tema de no tenir papers, que les empeny a la precarietat absoluta. No les podem jutjar, però s'hi ha de fer alguna cosa?, denuncia.

Norma Véliz, de Mujeres Pa'lante, a una taula rodona sobre la dignificació de les cures organitzada per l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central. Foto: Sara Blázquez

?En el sector del treball de cures i de la llar hi ha dues precarietats, la de les famílies que no poden pagar més perquè les ajudes de la llei de dependència no els són suficients i la de les treballadores?. Mujeres Pa'lante lluita contra aquesta última i a favor de la valorització del treball de cures a través de la pressió social ?perquè les cures siguin responsabilitat de tots: de l'administració pública, de la societat, del barri, de la família??.

?En el sector del treball de cures i de la llar hi ha dues precarietats, la de les famílies que no poden pagar més i la de les treballadores?.

Véliz afirma que van crear la cooperativa per resoldre una part del problema, però el problema de fons és que les dones segueixen essent les responsables del treball de cures. També denuncia que, en el cas de les dones migrants, s'hi afegeix la dificultat de la llei d'estrangeria, ?que ens travessa?.

Beatriz Morán, treballadora de Mujeres Pa'lante, acompanyant una usuària. Foto: Adrià Costa

Segons Sandra Ezquerra, ?cal valoritzar aquest sector i reivindicar condicions laborals dignes per treure'l de la precarització al qual està sotmès?, ja que es tracta d'un sector molt mal remunerat on van a parar els col·lectius ?vulnerables i vulnerabilitzats, com són les dones d'origen migrant?. Ezquerra remarca que és important que es treballin les garanties de drets des dels poders públics, ja que, ?sovint, el sector de les cures no té garantides les mateixes condicions laborals dignes que tenen altres sectors?.

Territoris de cura, un projecte més enllà de Barcelona

Un altre dels projectes dins l'àmbit de les cures impulsat per la Fundació Surt és Territoris de cura (<http://aracoop.coop/territoris-de-cura-un-projecte-singular-que-posa-la-sostenibilitat-de-la-vida->

[en-el-centre-del-debat-economic/](#)) , un dels Projectes Singulars de 2018 finançats pel Programa d'Economia Social del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat (https://treball.gencat.cat/ca/ambits/economia_social/) . ?L'objectiu era saber què passava fora de Barcelona amb la qüestió de les cures?, explica Ester Ramos.

Territoris de cura es va portar a terme a través de tallers de sensibilització, jornades de treball sobre l'economia de les cures, sessions d'acompanyament grupal o tutories individualitzades a iniciatives de l'economia de les cures en el marc de l'economia social i solidària, entre d'altres actuacions. El projecte va englobar quatre territoris: el Baix Llobregat, la Catalunya Central, el Baix Penedès i el Camp de Tarragona, i va comptar amb la col·laboració de l'Ateneu Cooperatiu de la Catalunya Central (<http://www.coopcatcentral.cat/>) , Coopcamp (<https://coopcamp.cat/>) i l'Ateneu Cooperatiu del Baix Llobregat (<http://ateneucoopbll.cat/>) .

Deirdre Crowley, Anna Salas, Sandra Martínez, Montse Argila, Mercè Panyella i Isaac Peraire, del Consell Rector de Cuidem Lluçanès. Foto: Josep Comajoan

Va a ser a través d'aquest projecte que la fundació va entrar en contacte amb Cuidem Lluçanès (<http://www.cuidemllucares.cat/>) , una cooperativa que ofereix serveis d'acompanyament i de cura a la llar, tant a persones com a entitats i empreses. A diferència d'altres cooperatives del sector, qui va impulsar Cuidem Lluçanès va ser l'administració pública, en concret el Consorci del Lluçanès (<https://www.llucanes.cat/>) , a través d'un altre dels Projectes Singulars de 2018.

Es va realitzar un estudi que indicava que, a banda de tenir una població envellida, el sector de població més afectat per l'atur al Lluçanès era el femení, principalment les dones majors de 45 anys. ?Les xifres, però, no eren reals, ja que es tractava de persones que treballaven en feines de neteja o d'atenció domiciliària en l'economia submergida?, explica Sandra Martínez, sòcia de la cooperativa. Així doncs, ?es va apostar pel model cooperatiu i per l'economia social i solidària? per regularitzar la situació de les dones que es dedicaven al treball de cures i de la llar al Lluçanès,

generar ocupació, dinamitzar el territori i arribar a totes aquelles persones que es troben en situacions de semiaïllament degut a la segregació territorial de la comarca.

Vídeo: <https://www.youtube.com/watch?v=CL7JpwaUIKI>

Cuidem Lluçanès és una cooperativa de consum i està composta per socis consumidors i per socis col·laboradors, que són les administracions. Hi ha sis ajuntaments que en formen part perquè creuen en el projecte, explica Martínez. Les treballadores, per ara, no són sòcies de la cooperativa sinó que estan contractades en règim general. De totes les persones interessades en formar part del projecte inicialment, però, no en va quedar cap que treballés directament en el sector de les cures a l'hora de constituir la cooperativa, i trobar treballadores ha estat una de les principals dificultats de Cuidem Lluçanès.

No entenen els avantatges d'estar contractades perquè cobren més en l'economia submergida, assenyala Martínez, i remarca que hi ha un problema històric de fons, que és no donar valor a unes tasques que sempre s'han realitzat sense cobrar i que s'ha donat per fet que qui les feia eren les dones. Quan parlem del sector de les cures és difícil d'entendre que una persona estigui contractada i tingui les mateixes condicions laborals que una altra que treballi en un altre sector. Segons Martínez, cal un treball de conscienciació de la societat i posar sobre la taula el tema de les cures i del treball reproductiu, donar-li el valor que té i equiparar-lo a qualsevol altra feina productiva.

Reunió del Consell Rector de la cooperativa Cuidem Lluçanès, a l'Espai de Prats de Lluçanès. Foto: Josep Comajoan

Les principals dificultats amb què es troba la cooperativa són, igual que en el cas de Mujeres

Pa'lante, el poc valor que socialment es dona a les cures, la competència del treball submergit i la diferència de preus, sobretot en el servei d'atenció domiciliària, en què hi ha dones que fan jornades senceres, ?esclavitzades?. ?Una sola persona no pot treballar 24 hores seguides, n'han de ser tres, i el pressupost és inassumible per les famílies?. Martínez afirma que, en alguns casos, cal que l'administració cofinanciï el servei.

Les cooperatives d'aquest sector s'afronten a dificultats com el poc valor que socialment es dona a les cures i la competència del treball submergit, entre altres

D'aquesta necessitat ha sorgit un projecte amb un dels socis col·laboradors de la cooperativa, l'Ajuntament de Sobremunt (<http://sobremunt.cat/>), un municipi del Lluçanès de 79 habitants. ?La idea és que l'Ajuntament pagui una part del servei a aquelles famílies que no en poden pagar tot el preu?, explica Martínez. Segons Albert Güell, alcalde del municipi, ?tenim una població envellida a la qual hem de donar serveis perquè puguin acabar de viure els seus dies de manera plena. Per això vam considerar que l'oferta de Cuidem Lluçanès i la nostra necessitat podien casar?. Tot i que el pressupost que tenen és limitat, van decidir invertir-lo en aquest projecte. Güell afirma que la intenció és donar-li continuïtat, malgrat no hi hagi una partida concreta que puguin destinar-hi i depenguin de subvencions i d'altres línies de finançament.

[noticia]188662[/noticia]

[noticia]186872[/noticia]

[noticia]184740[/noticia]

[noticia]184137[/noticia]